

**TREBALL FINAL DE GRAU EN
MESTRE/A D'EDUCACIÓ
INFANTIL/PRIMÀRIA**

TÍTOL: Materials didàctics alternatius
per a l'ensenyament de les llengües.
El reportatge.

Nom de l'alumne: Ivo Gama Pérez

Nom del tutor/a de TFG: María
Montserrat Ferrer

Àrea de Coneixement: Àrea de Llengües

Curs acadèmic: 2014-2015

ÍNDEX.

Resum del Treball Final del Grau. Paraules clau	pàg. 3
L'enfocament comunicatiu en l'ensenyament de la llengua.	
Justificació de la proposta	pàg. 4
Introducció teòrica de l'estat de la qüestió	pàg. 5
La comprensió lectora	pàg. 5
Expressió escrita	pàg. 6
Expressió oral	pàg. 7
Reflexió lingüística	pàg. 8
El llibre de text de llengua	pàg. 10
Seqüència didàctica per aprendre llengua	pàg. 12
El reportatge: justificació d'una tria	pàg. 14
Presentació de la unitat didàctica	pàg. 15
Unitat didàctica "Reporters Novells"	pàg. 16
Bloc 1: l'estructura del reportatge	pàg. 17
Bloc 2: treballem el titular i l'entrada	pàg. 20
Bloc 3: el tema del reportatge. Identifiquem i debatem	pàg. 22
Bloc 4: ordenem idees i redactem	pàg. 23
Bloc 5: reflexió gramatical. Verbs de dicció. Registre	pàg. 25
Bloc 6: de l'estil segmentat a l'estil continuat	pàg. 27
Bloc 7: escriure un reportatge	pàg. 28
Bibliografia	pàg. 29

Resum del Treball Final del Grau

El treball que a continuació exposem reflexa la idea de que avui dia els llibres de text de llengua no són un material apropiat per a la realització de les programacions d'aula. Per a defensar aquesta opinió, primer hem explicat quins són els principis que nosaltres considerem fonamentals per a l'ensenyament de les llengües, en segon lloc, hem analitzat el llibre de text de llengua i explicat les mancances que hi trobem com a material didàctic d'aula, i finalment hem dissenyat una unitat didàctica amb materials alternatius.

La nostra idea no és altra que elaborar una unitat amb materials didàctics alternatius al llibre de text, amb el fi de què, qualsevol mestre pugui aplicar-la a l'aula amb el seu grup. Per tal d'aconseguir-ho cal deixar ben clar el pilar que fonamenta la unitat i raonar els motius que ens han dut a dissenyar-la, per què hem escollit eixos objectius, per què proposem eixos continguts, quines són les finalitats de les activitats proposades... El pilar que dona fonament al disseny de la nostra seqüència didàctica es basa en desenvolupar la competència comunicativa treballant els quatre engranatges que propicien l'ensenyament de la llengua. Aquests engranatges són; la comprensió lectora, l'expressió oral, l'expressió escrita i la reflexió lingüística que alhora serveixen per assolir els objectius principals del llenguatge ensenyant a parlar, escoltar, conversar, llegir i escriure.

Per acabar voldríem justificar la tria del reportatge com a fil conductor de la unitat. Hem escollit el gènere periodístic i en concret aquest text informatiu perquè considerem el reportatge com una font de motivació molt bona, amb grans possibilitats per a treballar diferents continguts, a banda, també ens permetrà treballar valors i emocions de manera transversal gràcies a la gran varietat de temes que presenten.

Paraules clau/descriptors

Reportatge

Reflexió lingüística

Seqüència didàctica

Materials didàctics

Competència comunicativa

L'enfocament comunicatiu en l'ensenyament de la llengua. Justificació de la proposta.

Va ser amb l'aparició de la LOGSE quan es va produir un canvi en l'orientació de l'ensenyament de les llengües, un canvi que va suposar una millora i que encara avui dia es present en el currículum de les llengües. Un canvi que promovia l'ensenyament de les llengües basant-se en el desenvolupament de les habilitats lingüístiques, és a dir, parlar, escoltar, conversar, llegir i escriure. Aquesta nova llei proposava que l'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua busquessin, com a objectiu principal, desenvolupar en l'alumnat la competència comunicativa, centrant-se en les destreses discursives.

Aprendre llengua significa assolir la competència necessària per a tindre èxit en les diferents situacions de la vida i per aconseguir-ho es planteja que l'alumne treballi l'ús de la llengua com a comunicador; per això, l'alumne ha d'adquirir unes competències de comunicació oral i escrita, però també cal que l'alumne faci d'investigador per tal d'adquirir la capacitat de reflexió, prenent consciència del funcionament de les llengües.

Per tant, defensem que l'alumne no ha d'aprendre només el codi tant oral com escrit, sinó que ha de ser capaç d'interpretar i produir tota classe de gèneres i discursos; ha d'arribar a dominar les estratègies per a construir-los i saber utilitzar-los en la comunicació i l'aprenentatge. Tot això sense oblidar que hem de promocionar l'escriptura i la lectura com a fonts de plaer i fantasia, però també, com a font d'informació i saber.

Per aconseguir-ho, l'ensenyament de la llengua s'ha d'articular al voltant d'un eix, que no és altre que l'ús social de la llengua en diferents contextos. Per a dominar l'ús de la llengua l'educació lingüística s'ha de fixar en tres aspectes fonamentals que tindran un gran pes: el primer són els components del context comunicatiu, les regles per a adequar el discurs; en segon lloc, el coneixement i l'ús reflexiu del codi, i finalment l'eradicació de determinats prejudicis sociolingüístics que transmet el llenguatge.

És per aquest motiu que hem pres la decisió de dissenyar una seqüència didàctica que pren el gènere discursiu com a fil conductor, en aquest cas el reportatge.

La divisió que proposa el currículum en blocs no és jeràrquica, sinó que té la finalitat de presentar les competències que s'han de treballar a l'hora d'ensenyar les llengües. Aquestes competències estan estretament lligades i es treballen d'una manera conjunta i integrada i perquè una de les característiques fonamentals que ha de reunir una programació és la integració de les habilitats lingüístiques (comprensió lectora,

expressió oral i escrita); la integració de la reflexió lingüística i l'ús discursiu i la integració de l'aprenentatge lingüístic i literari.

Introducció teòrica de l'estat de la qüestió

La comprensió lectora

És una habilitat lingüística molt lligada a l'expressió escrita i oral.

La lectura és una estratègia de comprensió de textos que va més enllà de la simple traducció de codis. Llegir no consisteix només a descodificar, sinó interpretar tota classe de gèneres i discursos i fer reflexionar l'alumne com a lector. L'ensenyament de llegir no acaba al primer cicle de primària amb la descodificació, sinó que continua al llarg de tota l'escolarització per tal de millorar el domini interpretatiu i la comprensió de la llengua escrita.

En la seqüència que proposarem més endavant hem partit de Solè, (1992), que proposa que nosaltres com a docents hem d'incitar al nostre alumnat a crear-se unes estratègies de lectura. Aquestes estratègies formen part de les capacitats que han d'anar d'adquirint per ajudar a comprendre millor els textos que llegeixen.

Aquestes estratègies de lectura fan referència a la supressió d'informacions trivials, la substitució de conceptes per altres supraordinaris que els incloguin i la creació d'una fase temàtica que indiqui el tema de la lectura. Estratègies lectores on també saber respondre preguntes, activar coneixements previs, buscar informació per a trobar l'objectiu de la lectura, avaluar la consistència del contingut, monitoritzar la comprensió mitjançant recapitulacions i elaborar i provar diferents inferències.

En les activitats que hem proposat per al disseny de la unitat, hem cercat el promoure d'una estratègia estructural, és a dir, ser capaç d'identificar l'estructura que organitza les idees del text. Aquesta estructura opera en tres nivells: la microestructura, la macroestructura i la superestructura. La microestructura fa referència a la comprensió de les oracions que formen el text. Gràcies a ella, arribem a la comprensió de la macroestructura que fa referència a la comprensió del conjunt d'oracions que formen el text i finalment podem comprendre la superestructura, que fa referència a la comprensió de l'estructura formal del text, per exemple saber que s'està llegint un reportatge.

A l'hora de treballar la comprensió lectora hem de tindre clar quins passos hem de seguir i què es treballa abans de la lectura, durant la lectura i després de la lectura.

Abans de la lectura, hem d'esbrinar quin n'és l'objectiu ja que poden ser diversos. Activar el coneixements previs (experiències, què sé jo sobre...) i fixar-se en els indicadors i també l'oral

Durant la lectura, s'ha de construir resums que reproduïxin el llegit, el significat. L'alumne sap quan no compren alguna cosa i busca mecanismes correctors. El mestre ha de ser el model, ha d'ensenyar com s'ha de llegir.

Després de la lectura, es poden realitzar activitats orientades a identificar la idea principal per a l'elaboració d'un resum final; suprimir allò intranscendent, generalitzar substituint per conceptes supraordinats, construir una seqüència amb el mateix significat. També caldrà formular-hi preguntes i respostes sobre el llegit; preguntes amb dificultat creixent; respostes literals, pensar i buscar; respostes d'elaboració personal.

Això és el que avui caldria considerar però els llibres de text no ho fan.

Expressió escrita

Igual que en el cas de la comprensió lectora, l'expressió escrita és una habilitat lingüística estretament relacionada amb l'expressió oral i la mateixa comprensió lectora. Amb la lectura es busca la comprensió de textos i amb l'escriptura el que busquem és que l'alumne sigui capaç de compondre-los. És per aquest motiu que l'ús de l'escriptura presenta progressivament nivells de complexitat en la planificació i estructuració dels textos.

Cal tenir en compte el procés de producció del text, un procés que inclou tres operacions recurrents: planificació, textualització i revisió, (Camps,1990). Per això, ensenyar a escriure demana dissenyar tasques en que es planifiqui, textualitzi i revisi.

Planificar un text és el pas previ a la seva textualització i per aquest motiu hem de ser capaços de generar idees i organitzar-les. Per a dur a terme la planificació hem de tenir en compte l'objectiu del text i a qui va dirigit, però també, quins continguts volem que apareguin a l'escrit. Els dos primers aspectes determinen el tipus de text, l'últim en canvi determina el registre que s'emprarà.

Textualització, és la redacció del text. Mentre realitzem el procés de redacció hem de tenir present tot allò que s'ha planificat en l'operació anterior, motiu pel qual hem de controlar els mecanismes d'escriptura.

Revisió no només és l'ortografia. Trobem que la revisió s'ha de basar en les qualitats d'un text que són: adequació, coherència i cohesió. (qualitats que seran definides en l'apartat de reflexió lingüística)

En el treball de l'escriptura a l'aula, cal tenir en compte tres aspectes fonamentals.

- 1- La importància de les interrelacions verbals entre companys i amb el mestre. Escriure en col·laboració ajuda a la interiorització de les operacions que primer són externes, socials, per a passar progressivament a interioritzar-les de manera que l'alumne sigui capaç de dur-les a terme de manera autònoma.
- 2- L'elaboració dels continguts i els aspectes estructurals i formals dels textos requereix d'altres textos. Aquests textos no són material inert que cal imitar, sinó uns models vius als quals es pot recórrer per resoldre els propis problemes i per conèixer el pensament d'altres que han escrit abans.
- 3- Per escriure cal dominar els elements que conformen el tot. S'hauran de dur a terme exercicis puntuals per arribar als aspectes programats, donar raons per fomentar una opinió, distingir els arguments de la conclusió, relacionar situació inicial amb la final...També cal saber com fer progressar un tema mantenint les referències, com enllaçar les diferents proposicions per a indicar les relacions temporals...

En la nostra unitat hem buscat que l'alumne interioritzi les operacions que ha de realitzar a l'hora d'escriure qualsevol text, que sigui capaç de dur a terme una bona planificació, una bona textualització i, finalment, sàpiga revisar el que ha escrit. D'altra banda, l'ajuda que proporciona la lectura d' altres reportatges com a model per a poder treballar és un recurs que no devem desaproveitar.

Expressió oral

L'oralitat té una presència constant ja que la llengua oral és l'instrument d'interacció habitual. La llengua a l'aula té tres funcions diferents que cal tenir en compte (Vilà, 2011) :

- 1- Parlar per a gestionar la interacció social (llengua oral col·loquial). La vida social a l'aula és tan rica i variada que dona lloc a múltiples situacions que impliquen una interacció oral espontània, directa i natural dels alumnes entre sí i amb el mestre/a. Aquí és quan entra en joc la parla col·loquial. Parlem per a gestionar la quotidianitat de la classe.
- 2- Parlar per aprendre coneixements (de la llengua oral col·loquial a la llengua especialitzada). La intervenció pedagògica consisteix a observar i intervenir en la manera de parlar dels alumnes en situacions reals d'ús de la llengua perquè

prenguin consciència de les dificultats que tenen en relació amb la competència lingüística. La verbalització de coneixements a través de la negociació ajuda a compartir significats i facilita la construcció de coneixements acadèmics.

- 3- Parlar per aprendre a parlar, (llengua oral formal planificada). La noció de la competència comunicativa té interès des del punt de vista didàctic, perquè aporta una visió de conjunt dels elements que intervenen en l'ús de la llengua. Serveix de base per seleccionar i delimitar els objectius i continguts i, per tant, per avaluar tot allò que han d'aprendre.

En la nostra proposta hem intentat reflectir amb diferents activitats i durant el transcurs de la mateixa les tres funcions amb què es treballa l'expressió oral, ja sigui mitjançant la proposta d'un debat, com exposant certs coneixements, com utilitzant-la per a la recerca d'informació i evidentment com a instrument d'interacció dins de l'aula.

Reflexió lingüística

La reflexió lingüística i el coneixement gramatical són imprescindibles per a millorar la competència comunicativa en els usos formals. Però aquest coneixement explícit sobre la llengua ha de tenir com a objectiu l'adquisició de les destreses discursives. És a dir, l'hem d'entendre com un instrument per a l'assoliment dels objectius i competències plantejats. La construcció de conceptes, de coneixement gramatical, s'ha de fer a través d'activitats d'observació, anàlisi i manipulació de textos.

La reflexió gramatical té una doble finalitat; d'una banda, facilitar que els alumnes facin explícits els coneixements implícits que té tot parlant d'una llengua (l'anomenada gramàtica implícita del parlant); de l'altra, millorar les possibilitats d'expressió a través de l'ús reflexiu i de l'ús conscient dels mecanismes lingüístics que permeten la construcció de textos adequats, coherents i internament cohesionats. I tot açò amb l'objectiu de millorar la capacitat de comunicació a través de la interacció amb els altres.

Si un ensenyament de la llengua centrat en la gramàtica seria ineficaç, també ho seria un ensenyament reduït a la producció lliure i espontània, Ferrer (2012). És difícil, però s'ha de trobar aquest punt en què la gramàtica adopti la importància i el paper que realment té com a instrument per a millorar les pròpies produccions, sense oblidar mai que l'objectiu principal és que l'alumnat sàpiga parlar, escoltar, conversar, llegir i escriure.

Per tal que la reflexió lingüística incideixi en la millora de l'ús, ha de transcendir el marc purament oracional i recórrer a aportacions de la pragmàtica i la gramàtica del text, per

tal d'introduir la reflexió sobre el text i la llengua en ús. No podem limitar el coneixement gramatical a la morfologia i la sintaxi, sovint treballades sense relació amb les pràctiques reals d'escriptura. Per contra, quan el treball gramatical ultrapassa l'àmbit oracional per atendre la problemàtica del text, l'ús discursiu i la reflexió lingüística passen a ser dos components estretament relacionats.

Va dir Solà al rebre el premi d'honor de les Lletres Catalanes, "Mentre estiguem encallats en la vocal neutra o fricativa sorda anirem contra nosaltres mateixos". Cal "reduir l'espai de la gramàtica, perquè de tota manera i malgrat el temps que li dediquem, els alumnes arriben a la universitat cometent faltes d'ortografia". Aquesta cita expressa perfectament la qüestió central: la importància de donar-li un ús pràctic a la gramàtica.

Per la nostra banda, en la proposat d'unitat didàctica hem decidit organitzar els continguts gramaticals en relació a les propietats que ha de reunir un text ben construït: adequació, coherència i cohesió, (Cassany,1987). És a dir, continguts de tipus pragmàtic i textual que són precisament els que no se solen abordar en els llibres de text, a pesar d'aparèixer recollits en el currículum de primària. Així, amb aquesta proposta de seqüència didàctica, pretenem oferir un exemple del tipus de treball gramatical que caldria introduir en les unitats didàctiques de les assignatures de llengua (valencià i castellà).

L'adequació és la propietat textual que fa referència al conjunt de recursos que utilitzem per tal que un text s'adapti a la situació de comunicació; obliga, doncs, a tenir en compte qui és l'anunciador del text, a qui s'adreça, quin tipus de relació hi ha entre anunciador i destinatari, quins coneixements comparteixen, quins són els coneixements, gustos i expectatives del receptor, quina és la finalitat que es pretén, i quin gènere i suport s'utilitzarà. La qual cosa implica, entre altres aspectes, la tria del registre.

La coherència és la propietat que fa referència al contingut semàntic del text. Té a veure amb la selecció de les idees i amb la manera d'organitzar-les (l'estructura del text).

Per últim, la cohesió és la propietat que remet a l'articulació del text, als mecanismes morfosintàctics i lexicosemàntics que fan del text un tot ben travat i no un conjunt inconnex d'oracions. Implica l'ús de mecanismes de connexió (connectors) i de referència (de repetició i substitució).

Considerem que, si cal adaptar la reflexió lingüística al que demana el currículum i situar l'ensenyament i l'aprenentatge de la llengua en un marc comunicatiu, aquesta és la manera més adequada per abordar el treball gramatical dins de la seqüència didàctica

El llibre de text de llengua.

El llibre de text és “un mediador de primer ordre entre el currículum prescriptiu i la pràctica de l’aula” (Ferrer & López, 1999), perquè molts professors sols coneixen el currículum a través de les propostes que fan les editorials i dissenyen les programacions seguint mimèticament el que diu el llibre de text elegit. El problema és especialment greu quan el llibre de text de castellà o de valencià no compleix els criteris que proposa el currículum i, per tant, si fa de mediador, el missatge no arriba en condicions a les aules.

La majoria de llibres de text de valencià i de castellà no responen a un enfocament discursiu, ja que la unitat didàctica no s’orienta al desenvolupament d’un ús discursiu, oral o escrit. És cert que normalment tots els llibres de text compten amb apartats dedicats a la comprensió lectora, l’expressió escrita i l’expressió oral, però es presenten com a compartiments tancats, sense relació entre sí i sense activitats suficients per a guiar la producció del tipus de text o gènere seleccionat. De fet, sovint aborden diferents gèneres i tipus textuals, de manera que no se sap exactament què es vol que l’alumne aprengui a fer.

“El principal problema que presenten les unitats didàctiques és, precisament, la falta d’unitat” (Ferrer & López, 1999). No hi ha relació entre el tipus de text treballat en l’apartat de comprensió lectora, els textos que es proposen en les activitats d’expressió oral i escrita, i els continguts gramaticals. L’única “unitat” que es pot trobar en alguna editorial és la temàtica; per exemple, si la lectura aborda una història de la mar, tota la lliçó parla de vaixells, mariners, illes... Aquest criteri temàtic és clarament insuficient en una seqüència didàctica per aprendre llengua i, per això, les unitats didàctiques passen a ser lliçons, sense cap sentit ni significació per a l’alumne, que no sap cap a on va el treball ni quin és l’objectiu d’aprenentatge lingüístic que orienta tot el treball de la seqüència.

Amb l’objectiu de presentar un model alternatiu de seqüència didàctica, ens basarem en les propostes de projectes per aprendre llengua (Camps, 1994) i dissenyarem una seqüència didàctica orientada a la comprensió i producció d’un gènere de l’àmbit periodístic: el reportatge. El reportatge esdevindrà el fil conductor de la unitat, a partir del qual es treballaran totes les competències que demana el currículum: estratègies de comprensió lectora, expressió escrita, expressió oral, reflexió metalingüística i continguts gramaticals. L’objectiu és presentar una veritable “unitat”, caracteritzada per la integració dels diferents components de l’aprenentatge lingüístic: comprensió lectora i expressió escrita, oralitat i escriptura, reflexió gramatical i ús discursiu.

Però la compartimentació inconnexa dels diferents apartats que componen la unitat didàctica no és l'únic problema que presenten els llibres de text. Si analitzem com es treballen les diferents habilitats lingüístiques i com s'aborda la reflexió gramatical, les mancances també són importants.

En l'apartat de comprensió lectora no hi sol haver cap activitat prèvia a la lectura per a desenvolupar estratègies lectores com ara l'activació de coneixements previs, el reconeixement de la importància del títol, la formulació d'hipòtesis o la importància de determinar la finalitat de la lectura abans de llegir. Les activitats de comprensió lectora consisteixen sempre en una llista de preguntes que cal respondre després de la lectura, preguntes que sovint són tan fàcils que es poden respondre sense haver entès el text. En poques ocasions trobem preguntes que obliguen a expressar i a raonar la pròpia opinió, a valorar el context o a tenir en compte les característiques del gènere discursiu que s'està llegint. Activitats, per tant, que estan ben lluny de desenvolupar les diferents estratègies de lectura implicades en la comprensió d'un text (Solé, 1992)

D'altra banda, expressió oral i escrita es presenten sense cap relació entre sí, a pesar que aquestes dues habilitats lingüístiques han d'anar lligades i integrades, ja que així apareixen en la vida real. Així, per exemple, parlem per a revisar els textos, per a posar en comú les conclusions d'un treball escrit, per a construir col·lectivament el significat dels textos, per a planificar la producció d'un text escrit, etc.

A més, hem de dissenyar activitats específiques per a treballar gèneres discursius de caràcter oral (un debat, un telenotícies, un contacontes, una exposició oral formal, una presentació d'un conferenciant...). En resum, cal tenir en compte les diferents funcions que l'oral té dins de l'aula (Vilà, 2011): es parla per gestionar la interacció social, però també es parla per construir coneixements, i es parla i s'escolta per aprendre a comunicar més bé. Aquestes dues últimes funcions han de ser tingudes especialment en compte en el disseny de la unitat didàctica. En el nostre cas, hem dissenyat activitats que obliguen a la interacció oral per a construir significats amb relació al reportatge i l'ús de l'oral per aprendre a debatre.

Pel que fa a l'escriptura, no és habitual trobar activitats centrades en les diferents operacions del procés de composició de l'escrit. Són rares les activitats centrades en la planificació pragmàtica o semàntica dels textos, en la textualització (cohesió del text) o en la revisió. Les activitats d'escriptura són excessivament obertes, sense una guia clara i sense petites activitats prèvies de manipulació de microtextos.

La gramàtica és l'aspecte de més rellevància en els llibres de text. S'hi dediquen més pàgines que a cap altre contingut, com si el simple coneixement del codi de la llengua

fos garantia suficient per a saber usar-la. El que més destaca és que sempre es treballa des de l'àmbit oracional, sense incorporar la reflexió sobre els aspectes pragmàtics i discursius, tal com demana el currículum actual. D'aquesta manera, la gramàtica no es relaciona amb la producció textual. Exemplificaré aquest fet amb una situació viscuda en les pràctiques d'enguany. La mestra va estar tres sessions senceres treballant l'anàlisi morfològica amb oracions sense cap relació ni sentit. Considerem que aquestes sessions no tenen cap finalitat ni utilitat si els que pretén és desenvolupar la competència comunicativa de l'aprenent. Aquesta experiència ens ha decidit a utilitzar les propietats del text (adequació, coherència i cohesió) com a eina per a introduir la reflexió lingüística en la seqüència didàctica, com ja hem comentat anteriorment.

Per últim, l'ortografia es presenta sense cap relació amb la resta d'apartats de la unitat didàctica, tal com ja hem vist en el cas dels continguts gramaticals. Es presenten normes ortogràfiques sense relació amb l'ús i, a més, sovint presentades de manera teòrica sense demanar cap activitat reflexiva per part de l'alumne. L'ortografia es troba en un compartiment estanc, autònom, sense cap relació amb els textos que l'alumne ha de produir.

En resum, atès el model d'unitat didàctica que predomina en els llibres de text de llengua, creiem que seguir mimèticament el llibre no és la millor opció per assolir els objectius de l'ensenyament de les llengües. És el mestre qui ha de programar d'acord amb els objectius i continguts del currículum i elaborar les seves propostes d'intervenció per ajudar a la formació integral del seu alumnat. Creiem que és més convenient que el professorat elabori el seu propi material didàctic, en lloc de seguir uns llibres de text que no s'adeqüen a l'enfocament que ha de tenir avui dia l'ensenyament de les llengües.

Seqüència didàctica per aprendre llengua

Durant el transcurs de l'exposició hem anat justificant decisions que hem pres per a dur a terme el disseny de la seqüència didàctica que presentarem a continuació. Però ara farem una descripció de quins han estat els nostres criteris a l'hora de dissenyar-la.

En primer lloc, el desig de trencar amb l'ús del llibre de text, ja que, com hem exposat amb anterioritat, les propostes del mercat no enfoquen la unitat didàctica com un projecte per a treballar la llengua i, per tant, no s'adapten al que necessitem. El material que hem dissenyat pretén ser un exemple de seqüència didàctica utilitzable per qualsevol mestre que vulgui treballar d'acord amb un enfocament discursiu. El nostre

objectiu ha estat crear un material didàctic alternatiu al llibre de text que segueixi el model de seqüència didàctica o projecte per aprendre llengua.

La seqüència didàctica que presentem vol ser un projecte al voltant d'un gènere periodístic: el reportatge. L'objectiu de la unitat és que l'alumne acabi escrivint el seu propi reportatge sobre la setmana del teatre que han viscut a l'escola. Arribar a aquest objectiu final necessita adquirir una sèrie de capacitats que anirem despertant en l'alumnat amb diferents activitats, que treballaran la comprensió i l'expressió oral i escrita a través de l'intercanvi d'experiències i reflexions entre l'alumnat.

Per tant, la unitat tindrà com a fil conductor un gènere discursiu, el reportatge, que serà l'encarregat de situar l'ensenyament i l'aprenentatge en el marc de la competència comunicativa, tal com prescriu el currículum de llengua a primària.

Per arribar a l'objectiu final, l'alumne treballarà les habilitats lingüístiques que el faran possible. Aprenderà a escoltar, parlar, conversar, llegir i escriure mitjançant l'aprenentatge de les diverses competències relacionades amb la comprensió lectora, l'expressió oral, l'expressió escrita i la reflexió lingüística. I totes les activitats giraran al voltant del gènere discursiu que dóna unitat i sentit a la seqüència de treball: el reportatge. Tot i que cada activitat pot treballar amb més intensitat alguna de les habilitats lingüístiques (l'expressió oral, la comprensió lectora o l'escriptura), sovint diverses habilitats estan involucrades en la realització de la mateixa activitat i, en ocasions, es treballaran alhora.

No serà, per tant, una unitat centrada en els continguts gramaticals, ja que l'objectiu és desenvolupar les destreses discursives. Però sí que hem buscat que hi hagi continguts gramaticals, plantejats de manera que l'ús discursiu i la reflexió lingüística estiguin estretament relacionats.

Pel que fa al treball gramatical, hem decidit organitzar la reflexió lingüística al voltant de les propietats del text (adequació, coherència i cohesió), perquè és aquí realment quan es descobreix la importància de l'aplicació de la gramàtica com a eina per aconseguir un bon ús discursiu. Amb aquestes activitats també buscarem ultrapassar l'àmbit oracional i recórrer a les aportacions de la pragmàtica i la gramàtica del text.

Per a finalitzar, volem justificar l'elecció del tema del reportatge que obri la unitat: l'alimentació. A més de servir per desenvolupar estratègies de lectura, el text ens permet relacionar la classe de llengua amb l'àrea de ciències naturals, a més de treballar en valors i despertar el pensament crític i emocional dels alumnes. Cal no oblidar que el contingut informatiu dels textos que portem a l'aula en la classe de llengua ha de ser

seleccionat amb cura, perquè ens pot permetre introduir de manera natural aprenentatges que van més enllà dels aprenentatges lingüístics.

El reportatge: justificació d'una tria.

El periodisme ha tingut i segueix tenint una gran repercussió en el món en què vivim. La informació que rebem ja sigui llegint-la, escoltant-la o visualitzant-la, té gran influència en la formació del jo com a individu que viu en societat. Nosaltres volem alumnes que siguin capaços d'informar-se i conèixer actituds, pensaments... que reflexionin i siguin capaços de crear el seu propi pensament, acceptant i rebutjant informació. Volem alumnes crítics que sàpiguen buscar informació, que la compreguin i que l'aprofitin per a tenir una visió àmplia de les coses.

El reportatge és un gènere periodístic atractiu per als alumnes perquè, al tractar temes tant diversos els podem emprar per a treballar en valors. Hem de treballar l'educació emocional amb els nostres alumnes ja que últimament la competitivitat s'ha apoderat de l'ensenyament. I quina millor manera d'expressar el que sentim que dominant la competència comunicativa?

Una altra de les raons de l'elecció del reportatge com a fil conductor, és l'oportunitat que donen a l'alumne de conèixer l'objectivitat periodística però alhora l'aparició de testimonis ofereix una visió subjectiva. És potser un dels textos on s'observa millor les diferències entre objectivitat i subjectivitat.

A banda de totes les possibilitats que ofereixen els reportatges per a treballar dins de l'aula capacitats que han d'experimentar mitjançant l'ensenyament i l'aprenentatge de les llengües, que en són moltes, podem familiaritzar l'alumne amb els diaris i revistes de paper. És cert que les noves tecnologies provoquen millores i avanços molt profitosos per a la societat, però hi ha alumnes que no coneixen què és un diari, quin tipus d'informació duu dins, què és una revista, quina és la seva utilitat.

Finalment el reportatge al igual que la notícia ens pot ajudar a fer reflexionar els nostres alumnes sobre la manipulació informativa, el sensacionalisme, les diferents visions existents en el món en el que viuen i conviuran...

Presentació de la unitat didàctica

L'objectiu de la unitat didàctica que presentem a continuació és que els alumnes produeixin un reportatge propi.

Per a poder arribar a l'objectiu, abans hauran de dur a terme tot un seguit d'activitats per a obtenir les eines que els ajudaran a aconseguir-ho.

Els objectius generals de la unitat didàctica els podem enumerar en:

Familiaritzar-se amb el gènere periodístic, en concret el reportatge.

Desenvolupar estratègies per a una millor comprensió lectora,

Fomentar l'expressió oral en tots els seus àmbits

Adquirir i comprendre els mecanismes de la reflexió lingüística.

Dominar aquests mecanismes i saber aplicar-los correctament per a una millor composició de textos.

Els objectius específics de la unitat didàctica fan referència a:

Entendre l'estructura del reportatge

Comprendre les funcions del titular i l'entrada i la seva relació.

Dominar aspectes pragmàtics com l'ordre de les idees en un text, descobrir i emprar correctament els verbs de dicció, emprar els registres adequats al text, cohesionar oracions per a donar-li un estil continuat.

Els continguts es divideixen en:

Continguts discursius, que s'encarreguen de l'estructura del reportatge, la comprensió del mateix, quins temes tracten els reportatges i escriure un reportatge.

Continguts gramaticals, que es basen en les propietats d'un text.

Adequació, els verbs de dicció i els registres.

Coherència; el titular i l'entrada, ordenem idees.

Cohesió; de l'estil segmentat a l'estil continuat.

Pel que fa a la temporalització aquesta unitat didàctica consta de vuit activitats, dues d'elles comporten emprar més d'una sessió a l'aula, per lo tant considerem que la unitat és podria donar per acabada amb deu sessions, o el que és el mateix, dues setmanes de curs escolar, tenint en compte que disposem de cinc sessions a la setmana de llengua catalana en la programació.

UNITAT
DIDÀCTICA:
“REPORTERS
NOVELLS”

BLOC 1 - L' ESTRUCTURA DEL REPORTATGE

QUE ÉS EL REPORTATGE ESCRIT?

El reportatge és un tipus de text que pertany a l'àmbit periodístic, i que té una finalitat informativa. La missió principal és donar una informació detallada sobre un tema d'interès. Sol publicar-se en revistes i diaris. També es pot fer per a ser emès per ràdio i televisió.

CARACTERÍSTIQUES DEL REPORTATGE

Té la finalitat de sensibilitzar el lector.

En el cas d'un reportatge escrit es transmet a través de la premsa, revistes, etc.

Inclou mapes, fotografies, gràfics, opinions, etc.

El text és extens i el tema pot no ser d'actualitat.

ESTRUCTURA DEL REPORTATGE

Per regla general, el reportatge té quatre parts: **titular, entrada, cos i il·lustracions**. També hi apareix el nom i cognoms de l'autor/a després del títol o titular i l'entrada.

Titular: sol ser una frase curta i concisa, ha de fer entendre al lector el tema del que tractarà el reportatge.

Entrada: oració curta que resumeix de manera atractiva el que diu el reportatge, busca cridar l'atenció perquè el lector llegeixi el reportatge

Cos: són els paràgrafs on s'exposa el fet o idea del reportatge. Ha de tenir com a mínim:

- Descripció del lloc o llocs dels fets
- Narració del succés
- Declaracions d'algun testimoni

Normalment el cos es divideix en una introducció, la informació bàsica i conclusions

Il·lustracions: els reportatges escrits solen anar acompanyats de fotografies o il·lustracions que ajuden a comprendre millor l'escrit o augmenten la seva informació.

El reportatge ha de respondre als sis interrogants, qui?, què? com?, on?, quan? I per què?.

Activitat 1 Observa el text i fes les activitats.

L'objectiu de l'activitat és identificar les característiques formals d'un reportatge s'entrega a cada alumne una còpia del reportatge "El retorn a la normalitat", Xavier Tedò (2014), annex 1, i se'ls demana que no el llegeixin, simplement treballarem les característiques i l'estructura formal del reportatge.

a) Creus que el text que tens al davant, per la seva estructura, pot ser un reportatge? Raona la resposta, pots utilitzar les característiques.

b) Marca en el text amb diferents colors, el titular, la entrada i el cos del reportatge

c) T'agrada el titular del reportatge? T'ha cridat l'atenció. Llegiries el reportatge veient només el títol. Raona la resposta.

d) Llegint només l'entrada podries saber de que es parlarà en el reportatge? Quina creus que és la funció de l'entrada en un reportatge?

e) Busca un reportatge en un diari vell, revista, Internet i identifica les parts que el formen.

Activitat 2 Comprensió del text. El reportatge.

L'objectiu de l'activitat és desenvolupar estratègies de comprensió lectora (abans, durant i després de la lectura) a partir de la lectura del reportatge, annex 1. Abans de començar a llegir el reportatge plantejem una sèrie de preguntes que els alumnes contestaran a nivell oral.

1 Quin tipus de text començarem a llegir a continuació?

2 Fixant-nos en el titular, de què creieu que parlarà l'autor?

3 Quan creieu que mengem més equilibradament: a l'estiu, de vacances o durant el curs quan aneu a l'escola? Per què?

Durant la lectura abans d'arribar al subtítol menú mesurat i rigorós, en aquest cas ja es redacten les respostes.

1 Qui és Ada Parellada? Perquè sap tant de menjar sa?

2 Teniu clara quina és la idea del que heu llegit fins ara?

3 Després d'explicar-nos les diferències de com mengem a l'estiu i quan anem a l'escola, com creieu que continuarà el reportatge?

Després de la lectura completa del reportatge.

1 El conjunt del reportatge es divideix en tres apartats. Escriu una frase que resumeixi cada un d'ells.

2 Quines han estat les frases que t'han ajudat a extreure la idea fonamental.

3 Estàs d'acord amb el que diu Ada Parellada? Dóna la teva opinió.

BLOC 2 -TREBALLEM EL TITULAR I L'ENTRADA.

En aquest bloc treballarem la coherència com a qualitat del text mitjançant la lectura, escriptura i l'expressió escrita.

Titular: frase curta, concreta i que té com objectiu atraure el lector i alhora informar de quin serà el tema del reportatge.

Els titulars poden ser: Titulars informatius o titulars poètics.

Titular informatiu: és una frase on es resumeix literalment el tema del reportatge.

Exemple: “ Els nens que treballen a les mines de carbó”

Titular sensacionalista: és una frase creativa que no dona a entendre el tema de primeres, sinó que el lector ha d'imaginar de què tractarà el reportatge. Normalment has de llegir l'entrada per a assegurar-te'n. Exemple: “ Àngels amb la cara bruta”.

Entrada: oració curta que reflecteix el tema del que tracta el reportatge, ha d'estar relacionat amb el titular.

1 Classifica els següents titulars en titulars informatius o titulars sensacionalistes.

La taronja valenciana a principis del segle XXI

El col·leccionista!

En perill de desaparèixer el bosc de Robin Hood

ELS GRANS MUSEUS DEL MÓN OBREN LES PORTES A INTERNET

A la recerca del paradís

EL TREBALL INFANTIL A LA ÍNDIA

Bullying

Passi per caixa

El C.D. Castelló guanya la lliga

El retorn a la normalitat

2 A continuació inventa per a cada un dels titulars, la seva parella. Si el titular és informatiu, inventa-te'n un de sensacionalista. Si el titular és sensacionalista, inventa-te'n un d'informatiu.

3 Relaciona els següents títols amb les seves entrades

La taronja Valenciana a principis del segle XXI

“Frenar els accessos de l’estiu i fomentar una dieta sana i equilibrada respectant els àpats és fonamental”

El retorn a la normalitat

“Augmenta vertiginosament la producció de cítrics valencians. El futur de la taronja a mans de l’associacionisme”

Èxit en la IV fira de la cirera

“ Augmenten els preus dels productes de consum bàsics”

Passi per caixa

“ La VI fira de la cirera acaba la setmana amb més de 160.000 assistents”

4 En grups de 4, responeu a les preguntes següents. Després, fem una parada i comentem

- T’ha semblat igual de difícil trobar la relació de tots els títols amb les seves entrades?
- Creus que n’hi ha relació entre el títol i l’entrada en tots els casos treballats? Per què creus necessària aquesta relació?

5 Inventat un titular poètic i un altre titular informatiu. Després inventa també una entrada per a cadascun. Pensa que el titular i l’entrada han de tractar del mateix tema, han d’estar relacionats.

BLOC 3 - ELS TEMES DELS REPORTATGES. IDENTIFIQUEM I DEBATIM

En aquesta activitat buscarem que, mitjançant el treball en grup i finalitzant amb una breu exposició, es treballi l'expressió oral en els tres àmbits. Parlar per interaccionar, parlar per aprendre coneixements i parlar per aprendre a parlar.

Els alumnes hauran dut de casa un reportatge buscat a diaris, revistes, Internet. Per grups de quatre es reuniran i hauran d'explicar als companys el que han llegit. A continuació, respondran un qüestionari dissenyat pel mestre on hauran de debatre la única resposta que poden donar.(parlar per a interaccionar)

1 En grups de 4 persones, reuniu-vos i expliqueu als vostres companys sobre quin tema tracta el text que heu llegit, si el vostre reportatge segueix l'estructura treballada i quins testimonis hi participen.

Després de deixar un temps per a l'exposició dins del grup. (parlar per aprendre coneixements)

2 Dins del mateix grup contesteu amb una sola resposta per a cada pregunta el següent qüestionari. Recordeu que heu de posar-vos d'acord amb la resposta, només podreu triar-ne una.

Qüestionari:

1. Tots els vostres textos són reportatges?. Com ho sabeu?
2. Hi ha participat molts testimonis?
3. Què predominen: els títols informatius o els poètics?
4. Existeix una relació entre títol, entrada i cos del reportatge?
5. Estan ben definides les parts dins del cos? Com ho fan els autors?
6. Què heu trobat: més reportatges positius o negatius? Perquè?
7. Per què creus que serveixen els reportatges?

Quan cada grup ha finalitzat el seu qüestionari, exposaran les respostes. (parlar per aprendre a parlar)

3 Un responsable de cada grup exposarà davant de la resta dels companys les respostes del qüestionari. Paeu atenció en l'estructura, el to de veu i el llenguatge no verbal.

BLOC 4 - ORDENEM IDEES I REDACTEM.

En aquest bloc treballarem la lectura i l'expressió escrita, mitjançant l'ordenació d'idees.

Un text ha de mostrar una coherència. La **coherència**, és la propietat del text que permet concebre el text com a unitat, dóna un sentit al text i facilita la comprensió al lector.

1 Aquest reportatge està desordenat. Ordena els fragments tenint en compte les pistes següents :

- El títol té un tipus de lletra diferent
- L'entrada resumeix la informació més important
- El primer paràgraf del reportatge indica la introducció
- El segon i tercer paràgraf plantegen un problema
- El quart paràgraf ofereix la solució

“ Augmenta vertiginosament la producció de cítrics valencians

El futur de la taronja en mans de l'associacionisme”

“ D'on venim?

No estan molt lluny les paraules de la Consellera d'Agricultura del Govern valencià quan el 1998 va afirmar que la qualitat dels nostres cítrics és reconeguda en tot el món, però que si no fem promoció de la fruita que distribuïm la competència se'ns menja”

“LA TARONJA VALENCIANA A PRINCIPIIS DEL S XXI”

“ Vida dura per a ofici vell.

Les paraules dites abans representen un sentiment col·lectiu que no ha variat al llarg dels anys. Així ho hem pogut constatar. Durant setmanes hem viatjat al llarg de la nostra geografia, per algunes de les comarques que tenen el conreu dels cítrics com a una important, i en ocasions la més important, arma econòmica. Hem pogut veure la preocupació dels agricultors, el treball dur, els dies patint perquè la taronja no es venia, altres patiments perquè no la collien, no es cobrava, etc. Així és de dura la vida del menut productor de taronges.”

“ L’associacionisme, solució de futur

Una situació difícil sobre la qual caldrà aprofundir i buscar possibles solucions. Cada vegada es veu una única solució per a millorar la situació i que, per altra banda, és el futur de l’agricultura valenciana. Ens estem referint a l’agrupació en comunitats, associacions, cooperatives, etc. Per part dels agricultors menuts.”

“ Creixement de la producció.

La situació de la taronja durant els últims vint anys ens indica que la producció de taronja i altres cítrics manté un continuat creixement que es pot xifrar al voltant del 76%. Aquest increment de la producció cítrica preocupa al sector, ja que cal anar obrint nous mercats que no sempre és fàcil. Una cosa és evident, no som els valencians els únics subministradors de cítrics a Europa.”

2 El reportatge que has llegit ha de sortir al diari del poble, però per problemes d’espai només hi caben 100 paraules. Serem capaços d’aconseguir-ho sense oblidar res important. Reescriu el reportatge però amb un límit de cent paraules, no oblides cap detall important.

BLOC 5 - REFLEXIÓ GRAMATICAL. VERBS DE DICCIÓ I RESGISTRE.

Els **verbs de dicció**, són aquells que s'utilitzen per introduir les paraules d'un personatge, les declaracions d'un testimoni. A més del verb *dir*, hi ha molts altres verbs de dicció: *parlar, contar, afirmar, declarar, enunciar...*

Activitat 1 Substitueix el verb *dir* de les frases següents per un altre que tingui un significat més precís. Pots triar entre tots aquests verbs, que es poden considerar sinònims en alguns contextos.

*Parlar contar narrar relatar referir manifestar proclamar comunicar declarar
pronunciar enunciar declamar afirmar opinar*

- A) El dirigent **va dir** que el seu país seria independent
- B) L'ajuntament de Teulada li **va dir** que s'anava a procedir a l'expropiació dels seus béns
- C) El meu veí em **va dir** la seva experiència en els camps de concentració
- D) L'actor **digué** el seu text a l'assaig com si ja fóra l'estrena
- E) Encara que no sabia anglès, **va dir** totes les paraules perfectament
- F) El president del club de futbol **va dir** que fitxarien el jugador argentí
- G) Ell sempre **ha dit** que està en contra de la pujada de l'IVA.
- H) L'orador **ha dit** el tema durant més d'una hora
- I) El segrestat **ha dit** als periodistes com va ser el seu captiveri
- J) La meua amiga **ha dit** insults de tota mena al policia local

Activitat 2 Treballarem el registre formal dins del text periodístic.

A l'hora de redactar un reportatge hem d'emprar un **registre formal** que s'adapti a la situació on es troba escrit. No podem emprar un estil col·loquial donat que el reportatge forma part del **registre periodístic**. És per aquest motiu que em de vigilar el vocabulari que utilitzarem a l'hora de redactar l'escrit.

1. Escull la paraula més adequada d'aquestes oracions tenint en compte que formen part de diferents relats periodístics.

- a) El conductor de l'autobús que va provocar l'accident negava anar.....
quan aquest va succeir.
(borratxo/ begut)

- b) El / L' que va ajudar aquella dona a no caure a la via tenia més de
setanta anys.
(ancià/ vell)

- c) Els joves assistents a l'acte asseguraren que s'ho havien passat.....
(guay/ genial)

- d) El testimoni va declarar que mai havia vist entrar aquell al supermercat.
(xaval/ jove)

- e) Un home salva la vida d'un bebè al agafar-lo quan aquest va caure d'un primer
pis. La mare molt agraïda li va dir: la seva reacció va ser
(La bomba/ espectacular)

BLOC 6 - DE L'ESTIL SEGMENTAT A L'ESTIL CONTINUAT.

És molt important donar cohesió a un text. La **cohesió**, és una propietat del text que permet presentar els textos ben articulats i que les paraules i les oracions estiguin connectades.

1. Ordena les frases següents per redactar una part del cos d'un reportatge que contingui tres paràgrafs.

Titular: Dos joves de Vilafranca surten il·lesos d'un cotxe calcinat

1er paràgraf

Els ocupants d'un cotxe

Eren dos joves de 19 anys

Que van sortir il·lesos

De Vilafranca

Segons van informar ahir dos fonts de la Guàrdia Civil

En xocar dissabte contra un camió

2n paràgraf

Quan el seu turisme va col·lidir

L'accident es va produir

Contra un camió que transportava gasolina

3er paràgraf

La topada va provocar

que transportava el camió

l'incendi de benzina

Els ocupants d'un cotxe que van resultar il·lesos...

.....

.....

.....

.....

BLOC 7 - ESCRIURE UN REPORTATGE.

Com activitat final i després d'haver treballat totes les activitats anteriors a l'aula demanarem una última activitat als alumnes, l'activitat que reflectirà si l'objectiu principal de la unitat s'ha pogut complir. Aquest objectiu no és altre que la redacció d'un reportatge. Per a poder realitzar-la els proposarem un esquema que deuran seguir per a poder realitzar l'activitat. No podem deixar el ventall de possibilitats tant obert. Hem de guiar als alumnes en les operacions del procés de composició de l'escrit.

1 Realitza la producció escrita d'un reportatge tenint en compte el que has treballat fins el moment.

Aquí tens un esquema que t'ajudarà a realitzar l'activitat:

1- PLANIFICA

- Estructura del reportatge
- Tema a tractar en el reportatge
- Preguntes a contestar, qui?, que? com? on? quan? per què?
- Quin serà el titular i quina l'entrada
- Número de paràgrafs del cos
- Com acaba el reportatge

2- REDACTA

- Estil d'escriptura
- Llenguatge formal
- Adequació
- Coherència
- Cohesió

3- REVISA

- Utilitzo un llenguatge adequat. (adequació)
- No és repetitiu, (verbs de dicció)
- Les idees queden clares i ordenades. (coherència)
- Els paràgrafs estan ben relacionats, el lector no es perd. (cohesió)
- Ortografia

Bibliografia:

- Camps, A. (1994). Projectes de llengua entre la teoria i la pràctica. *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, 2, 7-20.
- Cassany, D. (1987). *Descriure escriure*. Barcelona: Empúries
- Ferrer, M. & López, F. (1999). Llibres de text i concreció del currículum de llengua. *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, 19, 9-23.
- Ferrer, M. (2012). L'ensenyament de la gramàtica. *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, 57, 87-95.
- Solé, I. (1992). *Estratègies de lectura*. Barcelona. Graó.
- Vilà, M. (2011). La competència oral a l'educació obligatòria. *Articles de Didàctica de la Llengua i la Literatura*, 55, 69-83.
- Solà, Joan Fontdeglòria. Premi d'honor de les Lletres Catalanes.
- Camps, A. (1990). Model del procés i ensenyament de la redacció. En A. Camps et alii, *Text i ensenyament. Una aproximació interdisciplinària* (p. 11-29). Barcelona:Barcanova
- Canós, T. et alii (2011). *Projecte eines. Valencià: llengua i literatura. 3r. ESO*. València: Castellnou
- Chomsky, N. & Ramonet, I. (1993). *Cómo nos venden la moto*. Barcelona: Icaria
- Ferrer, M., Lluch, G. & Beltran, A. (1999). *Notícies. Redacció i disseny de premsa*. València: Tàndem
- Ferrer, M. & Lluch, G. (2005). *Narració. Exercicis bàsics*. València: Anaya
- Gillespie, J. (1997). *Manual práctico para iniciarse como periodista*. Barcelona: CIMS
- Grijelmo, A. (1997). *El estilo del periodista*. Madrid: Taurus
- Leon, J. (1996). *Prensa y educación. Un enfoque cognitivo*. Buenos Aires: Aique
- Serafini, T. (1994). *Cómo se escribe*. Barcelona: Paidós

(Annex 1)

El retorn a la normalitat

Frenar els excessos de l'estiu i fomentar una dieta sana i equilibrada respectant els àpats és fonamental

XAVIER TEDÓ
FOTO: EUREST

A l'estiu els horaris que se segueixen durant la resta de l'any canvien i l'alimentació no en queda al marge, perquè sovint no es dina ni se sopa a la mateixa hora. La cuinera Ada Parellada ho veu lògic: "L'estiu és un moment de disbauxa. Durant el curs s'estableixen unes normes, per això és comprensible que durant les vacances hi hagi llibertat horària; fins i tot és saludable, perquè és un moment per relaxar-se".

A l'estiu, però, són freqüents els excessos, sobretot entre la canalla. Uns excessos que es tradueixen en la ingesta de gelats i de sucs per mitigar la calor. Ho avala la Lluïsa, que té dos fills de set i cinc anys: "En aquesta època de l'any és complicat que mengin llegums o plats més elaborats, ja que prefereixen coses més fresques i tenen menys gana. Cada dia demanen sucs o gelats i els hem de dir una vegada i una altra que no són bons". Parellada remarca que "pel que fa a la hidratació caiem en alguns errors, com ara beure sucs en excés, que només fomenten l'obesitat, també els naturals". I afegeix: "Prendre'n un cada dia per esmorzar és perfecte, perquè et dona el sucre que necessita el teu cervell per activar-se, però, com a complement d'un àpat, si té set que begui aigua, amb un al dia n'hi ha prou".

A l'hora de frenar aquests desordres i tornar a la rutina dels menús de l'etapa escolar, la xef afirma que la clau és marcar-se un objectiu: "Tenir una missió és vital i el setembre és un mes adequat per decidir menjar bé cada dia". Un desig que es pot aconseguir planificant els menús a casa a dues o tres setmanes vista. "És bàsic preparar el fons de nevera, les bases de la cuina, com ara fer un sofregit de ceba o tomàquet, arròs bullit, uns ous

durs o unes verdures escaldades que ens salvaran el dia a dia perquè sempre arribem tard al vespre i anem amb pressa". L'arròs o les verdures poden servir per acompanyar el pollastre, i la pastanaga o el carbassó es convertiran en una crema: "Amb dos minuts tens un plat a taula".

El principal obstacle de la planificació és, segons Parellada, el fet de cuinar. "Pensem que és una pèrdua de temps quan és una inversió, cuinar un dia a la setmana durant tres hores et fa adquirir uns hàbits que milloraran la salut de la família i et permetran no estar estressat". La cuinera creu que cal potenciar la ingesta de fruita i de verdures tot l'any i no només a l'estiu, i rebutja que hi hagi plats més necessaris que d'altres quan s'incorporen a l'escola. En aquest sentit, insisteix en la necessitat de crear hàbits alimentaris perquè "no existeixen aliments que millorin el rendiment acadèmic".

Menú mesurat i rigorós

Respectar els àpats i no menjar entre hores és essencial en aquesta tor-

MENÚ. Els àpats han de ser equilibrats i tenir en compte l'activitat que fan els nens.

nada a la rutina. L'esmorzar és l'àpat més important del dia, i no és un tòpic. "Esmorzar cada dia és essencial. Encara que no s'ho mengi, n'hi has de posar sempre, sense forçar". Un esmorzar que s'ha d'acompanyar posteriorment amb un entrepà o una peça de fruita.

"El setembre és un mes adequat per decidir menjar bé cada dia", assegura Ada Parellada

A l'hora de berenar, Parellada recomana que "es mengin un entrepà petit perquè, si no, no tindran gana per sopar, però que depèn de l'exercici que facin". La cuinera dona la màxima rellevància al sopar i critica aqüelles mares que fan dieta i no cuinen i els adolescents mengen el que poden: "La taula parada amb dos plats amb amanida i panera al mig i fruita de postres. Si el primer no li agrada gaire assurem-nos que el segon sí, tot mesurat i amb rigor".

Una amanida a taula

Que els fills no tastin mai l'amanida no ha de ser un obstacle per deixar-la de posar a taula: "Una amanida per a un nano de 4 a 10 anys és una tortura, però d'acompanyament va bé i algun dia la tastarà". Parellada considera que la clau perquè el nen segueixi unes pautes alimentàries és ser conseqüent: "No hem de fer que s'ho acabin tot, però no pot ser que després de dinar estiguin menjant pa amb xocolata. Cal fer els àpats sense forçar-los".

Canviar la concepció dels àpats és el primer pas

que s'ha de fer. "És un moment de felicitat, un plaer, una estona per estar amb la família, per introduir aliments nous, i amb uns horaris establerts", assenyala la xef, que s'acaba d'incorporar com a col·laboradora de Scola-rest, la divisió especialitzada en menjadors escolars d'Eurest Catalunya, que gestiona l'alimentació de més de 350 centres educatius. La divulgadora gastronòmica aportarà la seva creativitat per dissenyar menús amb nous gustos, textures, coccions i ingredients per contribuir a una dieta més sana i equilibrada.

Vicenç Sellés, dietista i nutricionista d'Eurest Catalunya, té clar com s'ha de plantejar el retorn a la normalitat: "L'entrada a la rutina s'ha de fer tranquil·la i organitzada, progressivament, perquè no es percebi de manera traumàtica". És recomanable que les setmanes prèvies a l'inici de les classes es comenci a reprendre la rutina alimentària que es vol seguir durant tot l'any perquè planificar-ho amb temps ajuda a fer que el canvi d'horaris i de menús sigui més fàcil. Sellés també comparteix que el primer àpat del dia no es pot saltar: "Els matins són complicats, però l'esmorzar és essencial i hauriem de prestar-li més atenció. Al setembre cal tornar als làctics i als sucs, evitar les galetes i la brioixeria i apostar per torrades o pa integral: hem de tornar al pa".

Una alimentació estival

Les llicències horàries de l'estiu són raonables si es fan amb criteri. Com apunta Sellés, "els infants tenen dret a sentir-se més lliures, els horaris poden variar, però hi ha uns àpats establerts, no són aspectes contradictoris". I conclou: "Que el grau de llibertat sigui excessiu és un error". Amb tot, reconeix que les vacances són "una oportunitat extraordinària per als nens per menjar fruita i

PROJECTE PEDAGÒGIC. El temps del menjador és un dels espais educatius per excel·lència i en alguns centres s'inclou en el projecte curricular de l'escola.